

OCZKO (36) *sb n i m*

n (31), *m* (5) [w znac. **III.**]

Oba o jasne.

sg *N* oczko (13). ◇ *G* oczka (4). ◇ *I* oczki(e)m (2). ◇ *pl N* oczka (5) *SienLek* (4), *Calep*, oczki (3) *Leop*, *BielSat*, *BielRozm*. ◇ *G* oczek (4). ◇ *A* oczki (4), oczka (1) *SienLek*.

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde* XVI – XIX w.

I. *n Dem.* od „oko” ‘narząd wzroku’, zwykle hipokor. (23) :

1. W znaczeniu właściwym; *ocellus* *Murm*, *BartBydgd*, *Mącz*, *Calep*, *Cn* (17) : *Rubiculus. eyn rotauge Płóycá. ńczyrwonem otzkyem. Murm* 94, 51; *BartBydgd* 100b; *Oculus* [...], Pełny orzek [!]. *Mącz* 259c, 259c; *PAtrże zálie mieyfckich żon/ [...] Twarz gore/ trzewik ńkrzypi/ brwi czarne y oczki. BielSat* D2v [idem] *BielRozm* 27; *Calep* [723]b.

W porównaniu (1): *Oto thy piękna ńeńes przyiáiońko moiá/ [...] oczki twoie iáko gońebice [oculi tui columbarum]. Leop Cant* 1/14.

Zwroty: [»oczki łzami oblewać«: *Ktory też oczki ńwoie obfitemi łzami Oblewał. ZbylDroga* F2 (*Linde*).]

»oczkiem mrugać« (1): *á on ná drugiego pogłáda/ oczkiem mruga/ gábeczki zákrzywia/ iákoby rzekł/ widzifz iż ia wńytko baczę y rozumiem. RejZwierc* 56v.

»oczki ucierać« (1): *na ńwych go rękach piańtowańa/ oczki mu vcierańa/ tzałowańa/ obłápiáńa OpecŻyw* 22v.

Wyrażenie: »oczki mańe« [szyk 1:1] (2): *Mącz* 201b; [*Andromacha do synka*:] *Pozwól/ iżbym żywému moiémi rękámi Oczki máńe záwáńrńá GórnTroas* 54.

Przen (4) :

a) *Spojrzenie, wzrok; uwaga* (2) :

Zwroty: »oczki podnieńć« = *spójrzeć w góńę* (1): *Iezus mińy na ty ńłowa matuchńiné/ oczki ij rączyki w niebo podniońł. OpecŻyw* 26v.

»rzucić się do oczka« = *zwrócić na siebie uwagę* (1): [*Karnońć do Młodońci*:] *Wiele tu rzegoceńz ńrocńká/ Rzuńiłáń mi ńie do oczká BielKom* E2v.

b) *Pieszczotliwie zwrócenie się do kogoń drogiego; ocellus meus* *Mącz* (2) : *Ocule* *mi* [...], *Moye oczko. Mącz* 259b, 259c.

2. *Zestawienia w funkcji nazw botanicznych* (6) :

»ptasze oczka« = *Euphrasia Rostkoviana Hayne; świetlik łąkowy, rońlina roczna z rodziny trędownikowatych (Scrophulariaceae), pospolita na łąkach i pastwiskach, stosowana przeciw chorobom ocznym* (4): *KOmu oczy pńyná/ weźmi tłuczony Cynámon/ y pńańze oczká tłuczone w karmiach y w pińciu SienLek* 66, 65v, 256v, Xxx3v.

»żábie oczka« = *Myosotis L.; niezapominajka, bylina lub rońlina jedno- i dwuleńnia z rodziny szorstkolistnych (Boraginaceae) lub Batrachium S. F. Gray; włośienicznik, bylina wodna z rodziny jaskrowatýów (Ranunculaceae)* (2): *Niezápominay mie Bárwá/ żábie oczká SienLek* 237, Xxx4v.

II. *n Dem.* od „oko” z neutralizacją funkcji deminutywnej (8) :

1. *Pojedynczy otwór w siatce (1)* : Ocellatus, Pełny oczek/ y dziurek yáko fą czepce/ liatki. *Mącz* 259c.

2. *Punkt na kostce do gry (1)* : Aza nieieft podobne rzucenie kořtek/ ktore tem ieft lepřze/ im fie więcey oczek [quo plures oculi] ná wirzchu vkázuie? *ModrzBaz* 30.

3. *Kółko; przen (2)* :

Szereg: »spień albo (ani) oczko« (2): Fráncifzek według litery Ewánieliey ftrzegł/ nieprzeřtąpił fpieniá namnieyřzego/ áni otká iednego *KrowObr* 144, 144.

4. *Zawiązek pędu rośliny, pączek; teř mała gałązka z pączkiem przygotowana do zaszczepienia na inną roślinę; gemma Murm, BartBydg, Calep; oculus Murm, BartBydg; ocellus Cn (4)* : *Murm* 105; *Gemma*, pączek d[icitur] oculus vitis, quem primo emittit, oczko aut pączek *BartBydg* 63b, 100b; *Gemma* – Pęk na winney maczicy, oczka, pępe [!]. *Calep* 449b; [Gdyby teř migdały y brzořkinie oczká ich fpołem złączywřzy w řliwę wřzczepił *Cresc* 1571 506].

III. m Okreřlenie człowieka (5) :

1. *Człowiek jednooki; cocles, defioculus Calep, Cn (2)* : Coclites Luscus dixerunt antiqui: hoc est, qui unum tantum haberent oculum – Oczko, iedno oki. *Calep* 210a, 296b.

2. *Człowiek o małych oczach (1)* :

Wyrażenie: »małe oczko« (1): Lucinos Dicimus quibus sunt parvi utrique ocelli, et brevis visus – Małe oczko. *Calep* 614b.

3. *n-pers Nazwisko (2)* : yřch [...] fprawyla kolaczyą [...] na pyotra aptekarczika Zreginka pawła pařzinka wnuczka fpolka oczka myelczarza dzyewka *LibMal* 1552/172.

Zestawienie (1): W.M. fwemu Miło: Pánu ząwřdy řluřyc gotow/ WOyćiech Ocko K.I.M. Medyk. *Oczko* B.

Synonimy: 1.2. *zest.* »żabie oczko«: *barwa*, *nie zapominaj mię*; **II. 1.** *dziurka*; **4.** *pączek*, *pęk*; **III. 1.** *jednooki*.

Cf **MAŁOOCZKI**